

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

КРЕДИТТЕУ ҮРДІСТЕРІ

2018 жылғы
2-жартыжылдық

Кредиттеу үрдістерінде кредиттеу нарығының маңызды мәселелеріне шолуды және негізгі үрдістерін талдау қамтылады. Талдауға арналған деректердің көздері Кредиттік тіркелімнің ақпараты және Ұлттық Банк жүргізген зерттеу – Банктерге кредиттеу бойынша жүргізілген сауалнама болып табылады.

Кредит өсуінің қайтуы

2018 жылғы 2ЖЖ-та, бір жыл бұрынғы сияқты, несие портфелінің өсуіне бұрынғыша бөлшек кредиттеу, әсіресе басқа қарыздардан жылдам және бұрынғыға қарағанда жылдым өсіп отырған кепілсіз тұтынушылық қарыздар есебінен қолдау жасалды. Қамтамасыз етілген тұтынушылық қарыздар портфелі қатарынан екінші жылы, негізінен қайтарылымы төмен ірі қарыздарды шығару есебінен қысқаруда.

Корпоративтік портфельдің негізінен Цеснабанктің ауылшаруашылық қарыздар портфелін ПҚҚ-ға сатуы есебінен қысқаруы жалғасты, бірақ тарылуы бәсеңдеді.

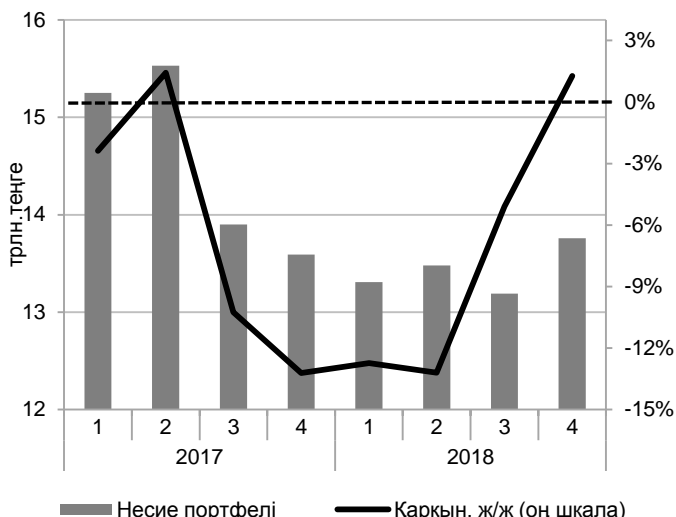
Ұлттық Банк банк секторын қалыпқа келтіру және күшейтілген қадағалау мандаты шеңберінде уәжді пайымдауды қолдануға дайындық бойынша жұмысты жалғастырды. Банктердің есептілігіне сәйкес мерзімі өткен берешектің үлесі 2017 жылдың соңындағы 9,3%-дан 2018 жылдың соңындағы 7,4%-ға дейін төмендеді. Бұған мерзімі өткен қарыздарды анықтау және тану, оларды есептен шығару және ішінара байланысты басқарушы компанияларға және мемлекеттік ПҚҚ-ға беру, сондай-ақ 2018 жылдың екінші жартысында үш төлем жасауға қабілетсіз банкті жүйеден шығару себепші болды.

Несие портфелінің сапасының көтерілуіне және танылмаған мерзімі өтулер және жүйе бойынша жалпы алғанда басқа проблемалық қарыздар көлемінің қысқаруына қарамастан, жекелеген банктердің танылмаған немесе провизияланбаған шығынының көлемі оларды сіңіру мүмкіндігімен салыстырғанда жоғары болып отыр. Капиталдың жеткіліктілігі тежеуші фактор болып табылмайтын банктер үшін корпоративтік кредиттеу жоғары кредиттік тәуекелдермен шектелген, оларды банктер кредиттік практикаларды қадағалауды күшейту нәтижесінде неғұрлым объективті түрде бағалай бастайды.

2018 жылы банктердің несие портфелі ж/ж 1,3%-ға өсті (1.1-график). Банктердің несие портфелінің 2017 жылдың соңында және 2018 жылдың басында тарылуы банктерді проблемалық қарыздан тазартуға байланысты болды. Мәселен, 2017 жылы ҚҚБ проблемалық қарыздарды ПҚҚ-ға, ал RBK «ДСФК» арнайы қаржы корпорациясы» ЖШС-ға өткізді. 2018 жылы Цеснабанк өз қарыздарының бір бөлігін баланстық құны бойынша шамамен 450 млрд теңге сомаға ПҚҚ-ға сатты.

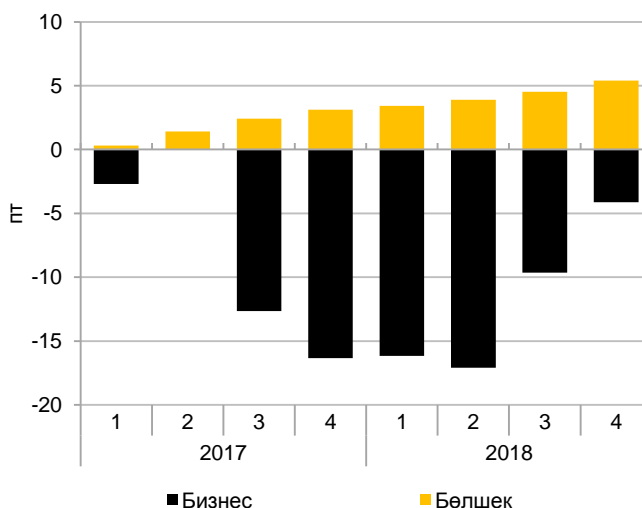
1.1-график Кредит 6 тоқсанда алғашқы рет өсті

Жүйенің несие портфелі

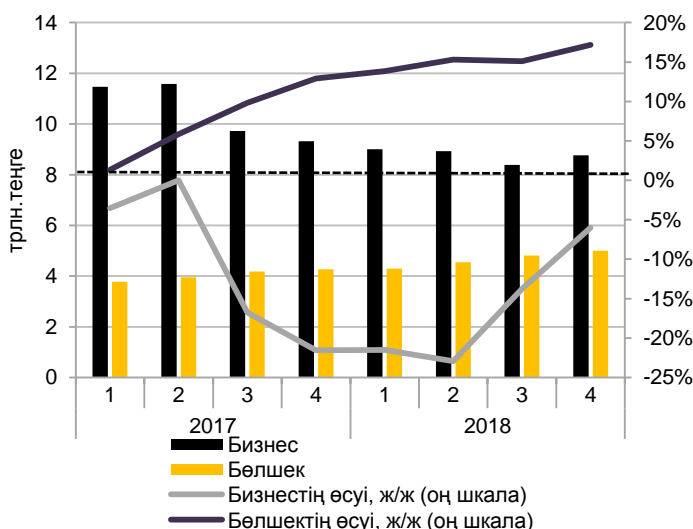
1.2-график Бөлшек барынша жылдам өсуде, корпоративтік портфель барынша баяу тарылуда

Несие портфелінің өсуіндегі үлес, ж/ж

Үлес – ағымдағы жылы сегмент бойынша берудің өсу қарқынының және оның алдыңғы жылғы жалпы берудегі үлесінің қосындысы ретінде есептелді.

1.3-график Бизнесінің және бөлшек несие портфелі

Жүйеден үш банктің шығарылуына қарамастан 2018 2ЖЖ несие портфелі өсті.

Жалпы несие портфелі 368 млрд теңге немесе жүйенің 2,6% ие болған үш банк – Астана, Эксим және Qazaq жүйеден төлемге қабілетсіз ретінде шығарылды. Бұл банктердің проблемалары байланысты тұлғаларды кредиттеу себебінен болды және банктің есептілігінде жасырылды. Жұмыс істемейтін қарыздарды анықтау және зиянды тану реттеушінің тексерулеріне байланысты болды. Лицензияларды тоқтату кезінде жұмыс істемейтін қарыздардың үлесі Астана банкінде 54%-ға, Эксим банкте 54%-ға және Qazaq – 15%-ға жетті (соңғысының проблемалық берешегінің көп бөлігі КАБҰ-на берілді).

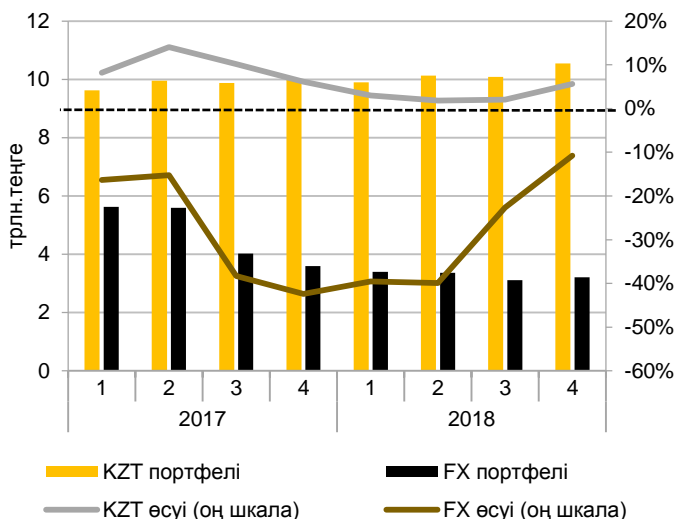
Көптеген басқа банктерде несие портфелі бойынша әлеуетті шығынның ауқымы оның ішінде танылмағандары, олардың төлем қабілеттілігіне әсері аз, бірақ жаңа кредит беру қабілетін шектеу ретінде шешуші болып табылады, бұл ретте төлемге қабілетсіз болуға тәуекелі жоқ. 2018 2ЖЖ үшін жүйенің несие портфелі 2,1%-ға өсті және 13,8 трлн теңгеге жетті.

Кредит бөлшек есебінен өсті. Бөлшек қарыздардың 2018 2ЖЖ несие портфелінің өсуіне үлесі 2017 жылғы 3,1 п.т. қарағанда 5,4 п.т ж/ж болды (1.2-график). Несие портфеліндегі бөлшек қарыздардың үлесі 2017 жылғы 31%-дан 2018 жылғы 36%-ға дейін өсті.

Корпоративтік портфельдің тарылуы жалғасты (1.2-график), бірақ баяу болды. 2018 2ЖЖ үшін корпоративтік портфель 6%-ға ж/ж қысқарды. Лицензиядан айырған бес банксіз жүйенің портфелі 1%-ға ж/ж қысқарды.

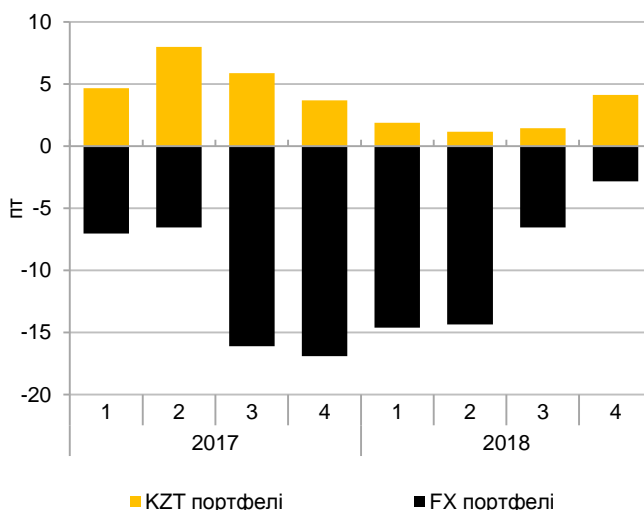
Несие портфелінің долларлануы төмендеп отыр. Портфельдегі теңгелік қарыздардың үлесі 2017 жылдың соңындағы 73,5%-бен салыстырғанда 2018 жылдың соңында 76,7%-ға дейін өсті. Теңгелік портфель 6%-ға өсті ж/ж (1.4 және 1.5-графиктер). Теңгелік қарыздар беру басым болды және портфельдің өсуінің негізгі көзі болды. Банктердің валюталық портфелі 11%-ға тарылды.

1.4-график Теңгелік және валюталық несие портфелі

1.5-график Теңгелік қарыздар несие портфелінің негізгі өсуін қамтамасыз етеді

Несие портфелінің өсуіне салым, ж/ж

Бизнесті кредиттеу

Бөлім Qazaq Banki, Delta Bank, Қазинвестбанк, Астана Банкі және Эксимбанктің несиелік портфельдері бойынша ақпаратсыз берілген.

2018 жыл ішінде корпоративтік несиелік портфельінің тарылуы 2017 жылмен салыстырғанда (-18,6%)-дан ж/ж (-1,2%)-ға ж/ж дейін баяулады.

Корпоративтік портфель ж/ж 107 млрд. теңгеге дейін тарылды. Бір жыл бұрын қысқару 2 трлн. теңге болды.

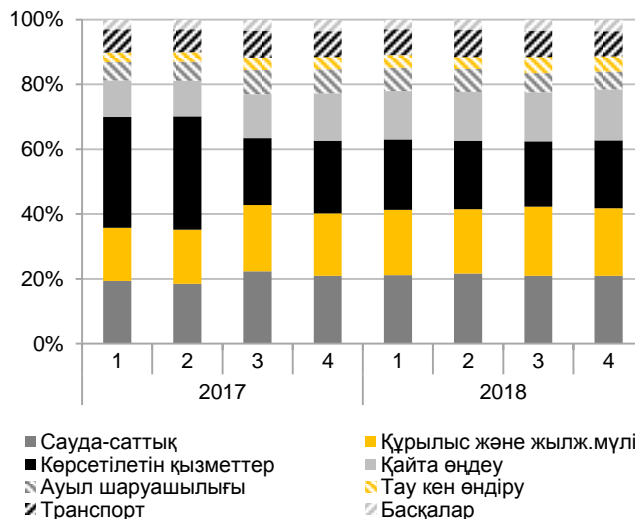
Цеснабанктің ауыл шаруашылық қарыздары портфельін ПҚҚ-ға сату жүйенің 2018 2ЖЖ-да қарыз портфельінің құрылымындағы өзгерістердің себебінің бірі болды. Мысалы, 2018 жылдың соңына ауыл шаруашылық қарыздардың жүйенің жалпы портфельіндегі үлесі 2017 жылдың соңындағы 7,4%-дан 5,6%-ға дейін қысқарды (2.1-график). Көрсетілетін қызметтер саласы қарыздарының үлесі 2017 жылдың соңындағы 22,4%-бен салыстырғанда 20,9%-ды құрап, 1,5 пт қысқарды. 2018 жылдың 2-ші жарты жылының соңына құрылысқа қарыздардың үлесі 2017 жылмен салыстырғанда 1,6 пт өсіп, 20,8%-ды құрады. Құрылыс қарыздарының өсуі, негізінен, тұрғын үй құрылысын мемлекеттік қолдау көлемдерінің («7-20-25» және «Нұрлы-жер» қолжетімді тұрғын үй бағдарламалары) өсуімен және тұрғын үй құрылысын ынталандырумен байланысты болып отыр. Қайта өңдеу өнеркәсібі қарыздарының несиелік портфельіндегі үлесі 1 пт өсті және 15,7%-ды немесе 1.37 трлн. теңгені құрады.

2018 жылдың қорытындысы бойынша несиелік портфельінің өсуіне негізгі үлесті құрылыс қамтамасыз етті (2.2-график). 2018 жылдың соңына бизнестің несиелік портфельінің өсуіне үлес құрылыс саласы бойынша 1,3 пт ж/ж және қайта өңдеу өнеркәсібі бойынша - 0,8 пт ж/ж құрады (2.2-график).

Ауыл шаруашылық портфельі қарыздарының қысқаруы (-1,9) пт ж/ж мөлшерде өсуге теріс үлестен көрінді. Сондай-ақ, несиелік портфельінің өсуіне теріс үлесті сауда-саттық (-0,2) пт ж/ж, көлік (-0,2) пт ж/ж және көрсетілетін қызметтер (-1,8) пт ж/ж салалары қосты.

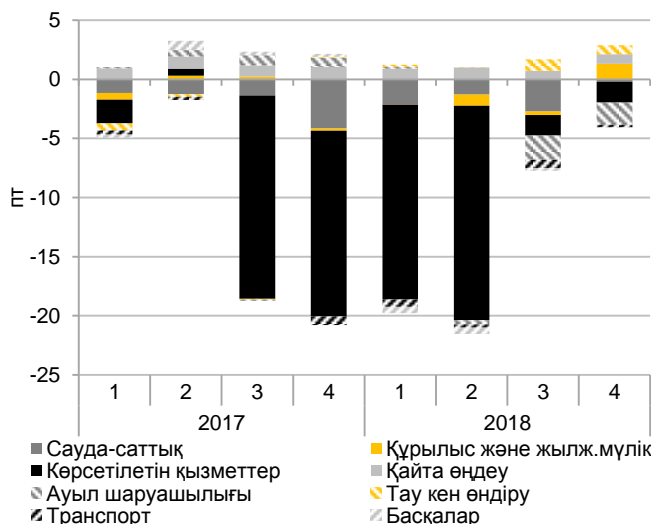
Валюталық портфельдің 2018 2ЖЖ-да тарылуы бір жыл бұрынмен салыстырғанда баяулады. Солай, несиелік портфельіндегі валюталық қарыздардың үлесі 2017 жылғы 36%-

2.1-график Банктердің несиелік портфельінің құрылымы баяу өзгереді

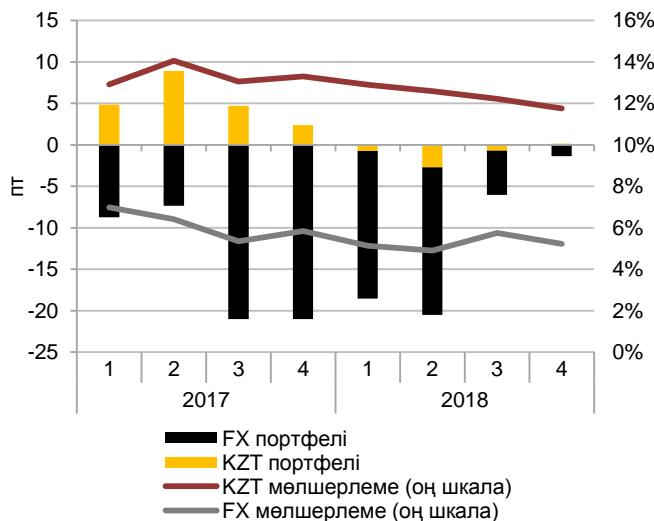
2.2-график Құрылыс және өнеркәсіп 2018 жылғы 4-тоқсанда портфельдің өсуін қамтамасыз етті

Несиелік портфельінің өсуіне үлес, ж/ж

2.3-график Теңгемен қарыздар валюталық қарыздарды ығыстыруын жалғастыруда

Несиелік портфельінің өсуіне үлес, ж/ж

бен және 2016 жылғы 50%-бен салыстырғанда 35%-ды құрады. Несие портфелінің өсуіне валюталық қарыздардың үлесі теріс болды және (-1,2) пт ж/ж құрады. Несие портфелінің валюталық бөлігін төмендетудің маңызды көздерінің бірі – Цеснабанк болды. Валюталық қарыздар бойынша орташа алынған мөлшерлемелер 0,6 пт ж/ж төмендеп, 5,2% құрады (2.3-график).

Теңге портфелінің үлесі 2017 жылғы 2%-бен салыстырғанда 0,2%-ды құрады. Теңгемен қарыздары бойынша орташа алынған пайыздық мөлшерлеме 1,5 пт ж/ж төмендеп, 11,8% болды. 2018 2ЖЖ-та теңгемен қарыз 4,3 трлн теңгені құрап, берілуі айтарлықтай өсті (2.4-график).

Жеке кредиттеу

Бөлім Qazaq Banki, Delta Bank, Қазинвестбанк, Астана Банкі және Эксимбанк несие портфелі бойынша ұсынылған ақпаратсыз берілді.

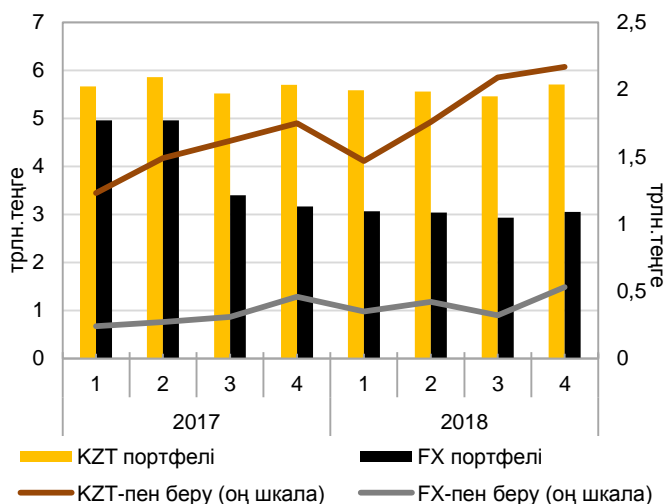
Жеке сектордың несие портфелінің өсу үрдісі сақталуда. 2018 жылдың соңында жеке сектордың портфелі 19,5%-ға ж/ж немесе 817 млрд теңгеге өсті (3.1-график). Оның құрылымында ең жоғары дәрежеде кепілсіз қарыздар сегменті өсті, ол 2017 жылғы жоғары базаға қарамастан 28%-ға ж/ж немесе 579 млрд теңгеге ұлғайды. Жинақталған проблемалық берешектің салдарынан корпоративтік бизнестің қысқаруы аясында кепілсіз қарыздар сегменті банктер үшін өте тартымды қарыздар түріне айналды. Портфельдің жоғары айналымдылығы мен сыйақының жоғары мөлшерлемелері банктерге бизнестің тиімділігін сақтауға және арттыруға мүмкіндік береді.

Тұрғын үй ипотекалық қарыздардың портфелі басқа белсенді өсіп келе жатқан жеке сегмент болып табылады. Қолжетімді тұрғын үйді қамтамасыз ету жөніндегі мемлекеттік бағдарламалар есебінен қолдау көрсетілетін осы портфельдің ұлғаюы жылына 18,6%-ды құрады.

Өз кезегінде, автокредиттеу портфелі негізінен ҚДБ автокредиттеу бағдарламасының транштарын бөлу және босату есебінен өсті.

Қамтамасыз етуі бар қарыз портфелі екі жыл қатарынан қысқаруда. Банктерді реттеу мен қадағалауды күшейту байланысты кредиттеуді бақылауды қатаңдатуға әкелді, бұл өз кезегінде банктердің портфельдерінен ірі қамтамасыз етілген қарыздарды есептен шығаруға және басқаға беруге әсер етті және қамтамасыз етілген қарыздар портфелінің төмендеуіне әсер етті. Көбінесе, жеке тұлғаларға кредит берумен

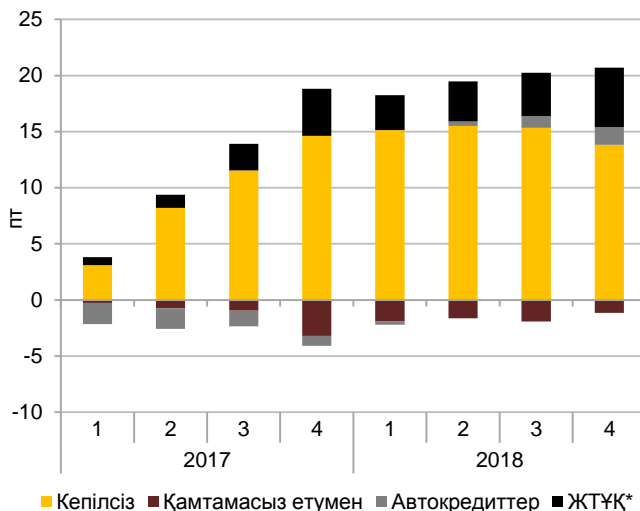
2.4-график Валюталық портфел өз қысқаруын жалғастырды

Беру – бір тоқсанда берілген қарыздардың көлемі.

3.1-график Кепілсіз кредиттеудің өсуі жалғасуда, ипотека портфелі удеуде

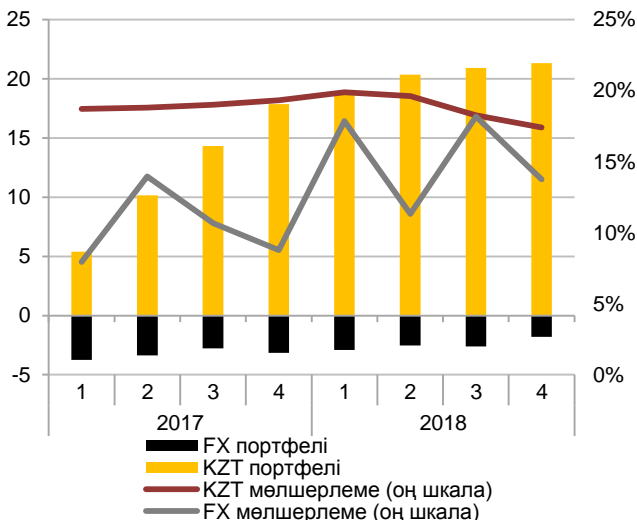
Несие портфелінің өсуіне үлес, ж/ж

Ескертпе: * - ипотеканы қоса алғанда, жеке тұлғаларға тұрғын үй құрылысына, сатып алуға және/немесе жөндеуге қарыздар.

3.2-график Өсімге негізгі үлесті бұрынғыдай теңгелік портфель қосуда

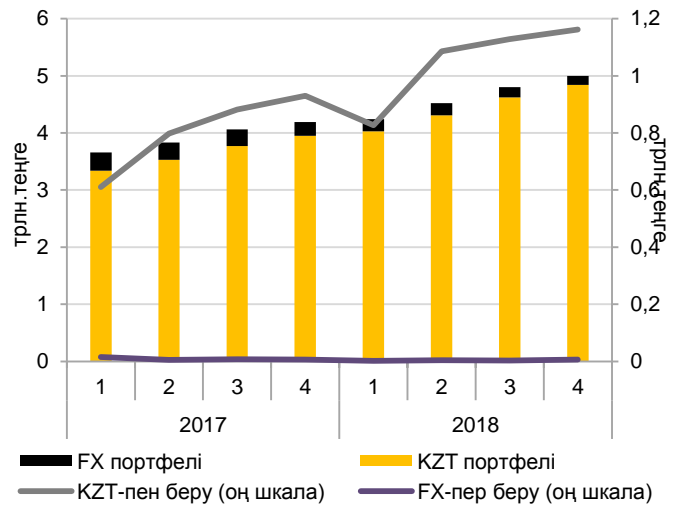
Несие портфелінің өсуіне үлес, ж/ж

байланысты төлеуге қабілетсіз банктер жүйесінен шығару, сондай-ақ осы үрдіске ықпал етті. Сонымен бірге кредиторлардың құқықтарын іске асыру проблемалары банктердің жаңа қамтамасыз етілген қарыздар берумен байланысты өзіне қосымша тәуекелдерді алу шешіміне недәуір ықпал етеді. Ал осындай қарыз түрін жинақтау мен ресімдеудің күрделі рәсімдері берілуі тез кепілсіз қарыздарға жол берді. Бәсекелестіктің жоғары болуына орай, банктер кепілсіз қарыздар алу рәсімін біраз жеңілдетте бастады, оның ішінде өздерінің бизнес-процестерін автоматтандыру есебінен шешімдер қабылдау уақытын қысқартты. Соңғы жылы кепілсіз қарыздар бойынша лимит сомасы да біршама өсті. Нәтижесінде банктердің портфеліндегі қамтамасыз етілген қарыздар біртіндеп кепілсіз қарыздармен ауыстырылуда.

Бөлшек қарыздар негізінен теңгемен берілуде (3.3-график). Бөлшек портфелінің құрамында теңгемен портфель 96,8%-ға иеленеді. Оның бөлшек портфелінің өсуіне үлесі 2018 жылы ж/ж 21,3 пт құрады (3.2-график). Теңгемен портфель бойынша сыйықы мөлшерлемесі біртіндеп төмендеді және 2018 жылдың соңында 17,4%-ға жетті (2017 жылы 19,3%). Өз кезегінде, портфельдің валюталық бөлігі төмендеп келеді. 2018 жылдың қорытындысы бойынша бөлшек портфелінің өсуіне үлесі теріс болды ж/ж (-1,8) пт құрады. Бөлшек портфеліндегі валюталық бөлігінің жалғасып отырған қысқаруы 2016 жылдан бастап қолданылып отырған жеке тұлғаларға валюталық ипотекалық қарыздар беруге тыйым салу, Ұлттық Банктің валюталық ипотекалық қарыздарды қайта қаржыландыру бағдарламасы, сондай-ақ банктердің осы сегмент бойынша өзіне қосымша тәуекелдер алуға ниетінің болмауы салдарына байланысты болып табылады. Жалпы, екі жыл ішінде валюталық бөлшек портфель 2016 жылдың соңында 54%-ға 351 млрд. теңгеден бастап 2018 жылдың соңында 161,4 млрд. теңгеге дейін төмендеді.

3.3-график Теңгемен қарыздар беру өсуде

Беру – Тоқсанда берілген қарыздар көлемі.